

ΑΠΟ ΤΟ ΣΦΥΡΙ ΩΣ Τ' ΑΜΟΝΙ

Οι «Ωρες». Ποιήματα Μιλτιάδη Μαλακάση. — Ἀθήνα-1903.

Πῶς φαντάζομαι τὴν ποίηση; Νά, ἓνα ἐρώτημα πού πολλές φορές ἀναλογίστηκα καὶ πού ποτέ δὲν ἀπάντησα. Μὴ τὸ ἐλπίζετε πῶς θὰ μπορούσα τάχα ν' ἀπαντήσω καὶ τώρα. Καὶ πιά ποίηση; Τὴν λυρική, τὴν δραματική, τὴν ἐθνική, τὴν σατυρική, τὴν βουκολική καὶ ξέρω κέγὼ πόσες ἄλλες; Εἶνε τῶσων λογιῶν καὶ τῶσων χρωμάτων! Γενικῶς τὴν ποίηση. Μὰ τὴν ἀλήθεια δὲν ξέρω τίποτε κι' οὔτε εἶνε ἀνάγκη νὰ ξεχωρίζω ὀρισμούς καὶ νὰ δίνω ἀπάντησες ε' ἐρωτήματα πού σταματᾷ τοῦ ἀνθρώπου ὁ λογισμός. Μοῦ εἶνε ἀρετὸ πού ἡ φύση ἀπλώνεται τριγύρω μου καὶ μπορῶ νὰ τὴν θαυμάζω. Μοῦ εἶνε πιὸ εὐχάριστο ν' ἀκούω τῶν ἀηδονιῶν τὰ μελωδήματα. Τί μ' ἐνδιαφέρει γιατί καὶ πῶς κελαηδοῦν; Οἱ θεωρεῖς, γιὰ τὸ κάθε τί, δὲν μὲ ικανοποιοῦν πιά. Ἐμπούχτησα ἀπὸ λόγια καὶ τὸν οὐρανὸ τὸν ξάστερο λαχταρῶ. Τὸν ἀττικὸ ἥλιο λυμπίζομαι. Τί; μήπως κάνω λάθος; Μήπως δὲν εἶνε ποίημα ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, ὁ Ὑμηττός μὲ τίς χίλιες του ἀποχρῶσες, οἱ νύχτες οἱ ὀλόλευκες τῆς Ἀθήνας;

*
* *

Ἐνα βράδυ περπατοῦσα ε' τὸν δρόμο πού συχνὰ περπατῶ. Ψυχὴ τριγύρω μου δὲν εἶταν. Μόνος ἐγὼ κι' ὁ ἴσκιος τοῦ δασκάλου μου τοῦ Πλάτωνα. Θὰ τὸ ξέριτε βέβαια, πῶς ὁ Πλάτωνας δὲν ἀγαπᾷ καὶ πολὺ τοὺς ποιητάς. Τοὺς βρίσκει πῶς εἶνε «Κουρασμένοι Τραγουδισταί». Καὶ ὅμως ε' τὰ παλιὰ χρόνια σιμά τους ἐζοῦσε καὶ ε' τὰ νεώτερα οἱ ποιηταὶ ε' τὸ πλάγι του περπατοῦν.

Μὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι Πλάτωνας κι' ἀγαπῶ τοὺς ποιητάς. Εἶνε ἡ ἀδυναμία μου αὐτὴ. Μ' ἄς μπορούσα νὰ κάμω κι' ἄλλοιῶς; Δὲν βρῆκα πουθενὰ ν' ἀναδεύῃ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ μὲ πιὸ ἀβρότη καὶ μὲ σιωπηλότερο μεγαλεῖο ὅπως ε' τοὺς ποιητάς. Κι' ὅμως ἓνας φιλόσοφος τοὺς εἶπε πῶς εἶνε αὐτῶν παγωνιῶν παγωνία! Ἄλλοίμονο, ὁ φιλόσοφος αὐτὸς εἶταν καὶ ποιητής. Εἶταν ὁ κουρασμένος τραγουδιστὴς τοῦ Πλάτωνα.

*
* *

Ποῦ τάχα σᾶς ἀπάντησα
ὦ μάτια, ὦ θεῖα μάτια,
Ὡ μαγεμένοι ἀνθότοποι
Κι' ἀπόκοσμα παλάτια!

Ποῦ τάχα νὰ τ' ἀπάντησα
 Ποῦ τάχατις καὶ τὰ εἶδα,
 Τάχα σὲ μιὰ ποῦ πέθανε
 Τάχα σὲ μιὰ Νεράϊδα !

Εἶνε στίχοι τοῦ κ. Μαλακάση ἀπὸ τὰ «Συντρίμματα» ποῦ ψιθυρίζω πολὺ συχνὰ ὅταν πλάγι εἰς τὸν ἴσκιο τοῦ Πλάτωνα περπατῶ. Μοῦ ἀρέσουν ὑπερβολικὰ αὐτοὶ οἱ στίχοι γιὰ κἄτι τι αἰθέριο ποῦ ἔχουν μέσα τους, κἄτι τι πολὺ ἐξωτικὸ. Μὰ ὁ ἴσκιος τοῦ Πλάτωνα τρέμει εἰς τὸ ψιθύρισμα αὐτῶν τῶν στίχων. Σίγουρα πῶς δὲν ἀγαπᾷ τὴν ποίησιν τοῦ κ. Μαλακάση ὁ ἀθάνατος φιλόσοφος. Ἴσως εὐρίσκει τὸν ποιητὴ «ἐπιτηδευμένο τραγουδιστή».

Οἱ αἰῶνες» τοῦ ποιητῆ δὲν μοῦ ἔκαμαν τὴν ἴδια ἐντύπωση ὅπως οἱ στίχοι τῶν «Συντριμμάτων». Ὁ στίχος του πάντα ἀβρὸς καὶ βρούμενος, καὶ τόσο γιοματός ἀπὸ μελωδία καὶ χάρη, ὅσο ὁ ποιητικὸς ὀρίζοντας τοῦ ποιητῆ εἶνε περιορισμένος καὶ στενός. Κι' ἀλήθεια, ὁ κ. Μαλακάσης εἰς τὴν αἰῶνες» δὲν μᾶς λέγει, τίποτε περισσώτερο, ἀπ' ὅ,τι μᾶς εἶπε εἰς τὰ «Συντρίμματα», μολονότι πέρασαν κάμποσα χρόνια ἀπὸ τότε, μολονότι ὁ ποιητὴς βρίσκεται τώρα σὲ μιὰ ἡλικία ὄριμη πιά κ' ἔπρεπε καὶ ποιητικῶς καὶ ποσοτικῶς νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἕνα ἔργο ποῦ νὰ μπορῆ ν' ἀντιμετωπίσῃ μὲ πῖθι περηφάνεια τὸν χρόνον.

*
* *

Σ' τὸν ποιητὴ τῶν «Συντριμμάτων» καὶ τῶν αἰῶνες» ἔχω μιὰ ἰδιαίτην ἀδυναμία, μολονότι οἱ στίχοι του, οὐσιαστικώτερον, δὲ μ' ἐνθουσιάζουν καὶ πολὺ. Τί μ' ἐνδιαφέρει ὅμως ἢ οὐσία ὅταν ὁ ποιητὴς γνωρίζει καὶ τραγουδεῖ; Βεβαίως οὔτε βαθεῖα αἰσθάνεται, οὔτε βαθύτερα ἀναλογίζεται πῶς, κάτω ἀπὸ τοὺς στίχους ποῦ ἀρκαδιάζει, μπορεῖ νὰ κρύψῃ χιλίων λογίων λογάκια, ποῦ σὲ καθεὲν ἐποχὴ νὰ συγκινοῦν νοῦ καὶ καρδιά. Διότι ἕνα ὠραῖο στίχο δὲν τὸν κάμνει μόνον ἡ μουσικὴ. Χρειαζέται κἄτι ἄλλο, κἄποιο βύθισμα εἰς τὰ ἔγκατα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς φύσεως. Κἄποια ἀρμονία τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Καὶ ἡ μορφή εἶνε τόσο τελειώτερον, ὅσο βαθύτερα ἀναλογίζεται ὁ ποιητὴς κ' ὅσο ἰσχυρότερα ἀναπαριστᾷ τὸν νυγμὸν τῆς ἐσωτερικῆς δημιουργίας ποῦ ἐκεῖ μόνον τὸ βλέμμα τοῦ ποιητῆ εἰσχωρεῖ.

Τὸ μεγαλεῖο τῆς ποίησιν τοῦ Χάινε μὲ τὸν ὅποιο ὁ ποιητὴς τῶν αἰῶνες» φαίνεται ἐδῶ κ' ἐκεῖ νᾶχῃ κἄποιοις πλησιασμοῦς, δὲ τὸ κάμνει ἡ ἀβρότη ἢ μοναδικὴ τοῦ στίχου, ἀλλὰ κἄποια ἐσωτερικὰ χαρίσματα, μὲ τὰ ὅποια ὁ κ. Μαλακάσης δὲ φαίνεται νὰ εἶνε προικισμένος. Καὶ γιὰ τοῦτο βέβαια δὲ φταίει ὁ ποιητὴς, ποῦ μᾶς δίνει πάντα ὅ,τι μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ, μὲ ὅλη τὴν φλόγα τοῦ ταλάντου του.

*
* *

Μοῦ ἀρέσει πολὺ ν' ἀκούω τὸν κ. Μαλακάτη ν' ἀπκγγέλλῃ τοὺς στίχους του. Ποτέ μου δὲν θὰ λησμονήσω τὴν μελωδία καὶ τὸν χρωματισμὸ πού του; δίνει ἡ φωνή του. Ἐνα ποίημά του πού ἐπιγράφει ε' τίς ἄ'Ωρες» Ἐγάπη καὶ πού μου τὸ ἀπήγγειλεν ἕνα μαγευτικὸ δειλινὸ, δὲ θὰ τὸ ξεχάσω ποτέ. Πῶς θέλετε νὰ λησμονήσω αὐτοὺς τοὺς στίχους;

Ἄς μὴ γυρίξῃ ὁ λογισμὸς ε' τὰ χρόνια ἐκεῖνα πίσω,
Κάλλιο μιὰ τέτοια ἐνθύμησι γιὰ πάντα νὰ χαθῆ,
Ποῖος ξέρει, τώρα θάτανε γραφτὸ νὰ σ' ἀγαπήσω,
Καὶ τόσο πού καμμιὰ ποτὲ δὲν ἔχει ἀγαπηθῆ.

Κι' ἂν ἐφυγεν ἡ νιότη σου, πού θλίβεται γιὰ δαύτη
Ὡς γιὰ πουλὶ πού πέταξε μᾶλλα μαζί πουλιά,
Περσότερο ἀπὸ μιὰν ἀνοιξὴ τὸν ἔρωτα μου ἀνάφτει
Τοῦ χεινοπώρου τ' ἄγγιγμα ε' τὰ ὠραῖα σου μαλλιά.

Κι' ἀκόμα φτάνω ν' ἀγαπῶ σ' ἐσὲ μιὰν ἄλλη εἰκόνα,
—Τ' ὀρκίζομαι στὰ μάτια σου πού τόσο λαχταρῶ—
Τὸν ἡμερο κι' ἀνέφελο καὶ τὸν γλυκὺ χειμῶνα,
Ποῦ στὸ χλωμὸ σου πρόσωπο μιὰ μέρα θὰ θωρῶ.

Δὲν ἐνδιαφέρομαι γιὰ τοὺς ἄλλους τέσσαρας στίχους πού ἀκολουθοῦν. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ μάθῃ κανεὶς τί μπορεί νὰ γίνῃ τὸ Δεκέμβρη! Οὔτε ἐγώ, οὔτε ἐκεῖνη! Μοῦ ἀρκοῦν οἱ τρεῖς στροφές τοῦ ποιήματος πλημμυρισμένες ἀπὸ ἀγάπη καὶ ἀπὸ μιὰ μελαγχολία γεμάτη ἀπὸ πόνο καὶ νοσταλγία. Τί κρῖμα ὅμως ὁ κ. Μαλακάσης νὰ μὴ γράφῃ πάντοτε τέτοιους στίχους! Καὶ νὰ μὴ μᾶς ξεκαθαρίζει τοὺς ὑπονοησμούς του, πού φαίνεται θέλει μᾶς δώσῃ, σὰν ἀπηχῆσεις ἐρχόμενες ἀπὸ τοὺς μακρινοὺς κόσμους τῆς φαντασίας του καὶ τῆς ψυχῆς του;

* *

Γιὰ τίς μεταφράσεις τοῦ κ. Μαλακάση πρέπει νὰ μιλήσουμε; Ἐνας φίλος μου ποιητῆς πού πολὺ ἐκτιμῶ τὴν φιλαλήθειά του καὶ πού ξέρει καλὰ Γερμανικὰ μ' ἐβεβαίωσε πῶς μερικὰ ποιήματα τοῦ Γκαίτε μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν ποιητὴ τῶν ἄ'Ωρῶν» δύσκολα τ' ἀνεγνώρισε. Δὲν ξέρω Γερμανικὰ, οὔτε Ἐγγλέζικα οὔτε Ἰταλικὰ καὶ δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ μιλήσω γιὰ τίς μεταφράσεις τοῦ Γκαίτε, τοῦ Χαίνε, τοῦ Ἴψεν, τοῦ Δάντη τοῦ Κῆτς. Μὲ μαγεύουν οἱ μεταφράσεις τοῦ ποιητῆ ε' τοὺς στίχους τοῦ Βερλαῖν καὶ τοῦ Οὐγκώ, μὰ γιὰ τοὺς στίχους τοῦ Μωρεᾶς δὲν πρέπει τᾶχα νάχω κάποιους ἐνδοιασμούς; Μήπως ξέρω κέγώ; Ἴσως ἡ ἀγάπη μου ε' τῆ γλωσσικῆ καλλονῇ τῶν στίχων τοῦ Μωρεᾶς, νὰ κρατοῦν δέσμιο τὸ πνεῦμα μου, γιὰ ν' ἀνανοήσῃ ε' τῆ δική μας γλῶσσα, τὴν ἀξία καὶ τὴν χάρη τῶν μεταφράσεων τοῦ κ. Μαλακάση. Καὶ τοῦτο δὲν εἶνε καθόλου ἀπίθανο.

"Επειτα ὁ μεταφραστής εἶνε δημιουργὸς καὶ θὰ δώσῃ πάντοτε τὴν σφραγίδα τοῦ ἰδιοῦ τοῦ πνεύματος μεταφράζοντας, εἴτε ἀνώτερο, εἴτε κατώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του, ποιητῆ, ἐκτὸς ἂν, μεταφραστῆ καὶ ποιητῆ, κάποια συγγένεια πνευματικῆ, τοὺς κρατεῖ στὸ ἴδιο ἐπίπεδο.

*
* *

Καὶ ὅμως ὁ κ. Μαλακάσης εἶνε ἓνας ἀβρὸς μὰ πάρα πολὺ ἀβρὸς ποιητῆς. "Αλλως τε ς' τοὺς στίχους του αἰσθάνομαι τὸση ἀγάπη ὅταν μὲ τὴν συκνητική του φωνὴ μου τοὺς ἀπαγγέλλει. Τί μ' ἐνδιαφέρει ἂν δὲν εἶνε ἐρωτευμένος μὲ τὸ ἀπόλυτον ὄραϊον καὶ ἂν ἡ μορφὴ τῆς ποιητῆς του εἶνε ὅπως μίᾳ ὄραϊα γυναῖκα μὲ ἄσχημη ψυχὴ; Ἐμένα μ' ἐνθουσιάζει τὸ ὄνειρο του, τοῦ νὰ γίνῃ ἓνας καλὸς τραγουδιστῆς. Κι' αὐτὴ τὴν δάφνη δὲν θὰ τολμοῦσε κανεὶς νὰ τοῦ τὴν ἀρονθῇ.

Πέτρος Ζητουνιάτης

ΥΣΤ. Λυποῦμαι πού δὲν ἔχω καιρὸ καὶ χῶρο νὰ μιλήσω σήμερα γιὰ τοὺς «Κούρδους» τοῦ Γιάννη Καμπύση πού παίχτηκαν μὲ πολὺ ἐπιτυχία σ' τὴ «Ν. Σκηνή». Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ πολυκλαύστου ποιητῆ καὶ φίλου σ' τὸ ἐρχόμενο φύλλο πιστεύω νὰ μπορέσω νὰ χαράξω τίς ἐντυπώσεις μου.

Π. Ζ.

→ ❖ ❖ ❖ ❖ ←

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ο ΖΑΝ ΜΩΡΕΑΣ ΚΑΙ Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

"Ἡ «Ἰφιγένεια» τοῦ Ζάν Μωρεᾶς πού παραστάθηκε τὸν περασμένο Αὐγουστο ς' τὸ Ἄρχαῖο θέατρο τῆς Ὁράγγης ἔδωκε καὶ πάλιν ἀφορμὴ ς' τὴν Γαλλικὴ κριτικὴ καὶ δημοσιογραφία γιὰ νὰ γραφοῦν μακρὰ καὶ σπουδαιότατα ἄρθρα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἑλληνα ποιητῆ. Κι' ἂν ἡ «Ἰφιγένεια» εἶταν ἓνας νέος θρίαμβος γιὰ τὸν Μωρεᾶς, καὶ γιὰ τὴν φτωχὴ Ἑλλάδα δὲν εἶταν λιγώτερος. Γιατὶ ὁ θρίαμβος τῶν ἀτόμων, εἶνε καὶ θρίαμβος τῶν ἐθνῶν, δὲν ἔχω καιρὸ τώρα νὰ τὸ ἐξετάσω. Εἶνε ἓνα ζήτημα πού βραδύτερο θ' ἀπασχολήσω τοὺς ἀναγνώστες τῆς «Κριτικῆς» πού ἀπλῶς τώρα θέλει νὰ δώσῃ μιὰ σύνοψη, τῶν ὅσα γράφηκαν ς' τὸν Γαλλικὸ τύπο, γιὰ τὴν «Ἰφιγένεια» τοῦ μεγαλειότερου, ἀπὸ τοὺς συγχρόνους, ποιητῆ τῆς Γαλλίας.

Τὸ «Φιγκαρῶ» λίγες μέρες ἀκόμα πρὶν τὸ ἔργο παρασταθῆ ς' τὴν Ὁράγγη ἀπὸ τὸν Ἑταῖρο